
Renesans współczesnej prozy litewskiej

Renaissance of Contemporary Lithuanian Prose

Lina Buividavičiūtė

z języka litewskiego przełożyła/Translated from Lithuanian by **Paulina Ciucka**

Jeszcze do niedawna zewsząd dobiegały ubolewania, że brakuje dobrej litewskiej prozy – w przeciwieństwie do poezji, która zawsze uchodziła za znakomitą. Obserwując jednak tendencje prozatorskie ostatnich dwudziestu lat, twierdząc, że czytelnik otrzymywał i otrzymuje dzieła doskonałe, wyróżniające się i twórcze. Odnajduje w nich niemal wszystko – od motywów mitologicznych, poprzez wątki ludowe, realizm magiczny, generacyjne refleksy i refleksje, po narracje historyczne nawiązujące do tradycji i pogrywające z nią za pomocą postmodernistycznego pastiszu czy bachtinowskiej karnawalizacji. Współczesna proza litewska jest zatem bardzo różnorodna i bogata. Tutaj wypuklam i omawiam jej główne trendy.

Krótkie prozy

Bogactwo współczesnej litewskiej prozy przejawia się przede wszystkim w różnorodności krótkich form. Interpretowanej na nowo klasyce (Daina Opolskaitė, *Dienų piramidės* [Pyramidy dni], 2019;

Until recently, there were complaints from everywhere that there was a lack of good Lithuanian prose – in contrast to poetry, which has always been considered excellent. However, observing the prose trends of the last twenty years, I would argue that the reader has received and is receiving works of excellence, distinction and creativity. They contain almost everything – from mythological motifs, folk themes, magical realism, generational gleams and reflections, to historical narratives alluding to tradition and playing with it by means of postmodern pastiche or Bakhtinian carnivalesque. Contemporary Lithuanian prose is therefore very diverse and rich. Below I highlight and discuss its main trends.

Short prose

The richness of contemporary Lithuanian prose manifests itself primarily in the variety of short forms. The reinterpreted classics (Daina Opolskaitė, *Dienų piramidės* / Pyramids of Days, 2019; Alvydas Šlepikas, *Namas anapus upės* / House on the Other Side of the River, 2023) is accompanied

Alvydas Šlepikas, *Namas anapus upės* [Dom po drugiej stronie rzeki], 2023) towarzyszą „neogotyckie nokturny” (Vidas Morkūnas *Pakaleivingų stotys* [Stacje dróg przygodnych²], 2019), obok manierizmu intertekstualnego (Aidas Jurašius *Bibliofobija* [Bibliofobia], 2019) pojawia się błyskotliwy dowcip intelektualny (Akvilė Kavaliauskaitė *Kūnai* [Ciała], 2020), a studium życia zwykłych śmiertelników doprawione magiczną rzeczywistością (Jurga Tumasonytė, *Undinės* [Syreny], 2019) uzupełnia tradycyjna nowela, ożywiana onirycznymi i surrealistycznymi wtrąceniami (Monika Baltrušaitytė *Išėję prie upės* [Ci, co poszli nad rzekę], 2018).

Niezwykle oryginalną pisarką jest Virginija Kulvinskaitė. Wspólną i niewątpliwie konstytutywną cechą bohaterów jej opowiadań *Keturi* [Cztery] z 2023 roku jest złożoność jaźni/psyche, dlatego też interpretacje ich zachowań i wyborów pozostają niejednoznaczne. Czytając te opowiadania, często myślałam o (auto)destrukcji, pokusie ciemności i otchłani, dostrzegałam w nich odbicia egzystencjalizmu, powidoki filozofii absurdu.

Na tle litewskich prozaików wyróżnia się także Valdas Papiėvis – zbiór jego krótkich próz *Žiebtuvėliai anarchistai* [Łatwopalni anarchiści] z 2017 roku można określić jako studium litewskiego egzystencjalizmu – spotykają się w nich melancholia i nadzieja, samotność i kruchość istnienia. Tego rodzaju mariaże stwarzają teksty, które zapadają w pamięć czytelnika na długo.

Na litewskiej scenie literackiej mamy też mocne debiuty – Lina Simutyte w swojej pierwszej książce *Miesto šventė* [Święto miasta] z 2020 roku, kreśląc portret generacyjny, wprawnie inkorporuje do tekstu elementy kultury popularnej. Opisuując zewnętrzną i wewnętrzną rzeczywistość bohaterów i ich wchodzenie w dorosłość, sięga po archetypy. Dotyka przy tym tematów niezwykle ważnych, związanych z seksualnością, queerowością i zdrowiem psychicznym. Inny litewski debiutant Augminas Petronis, laureat w kategorii proza konkursu Pierwsza Książka organizowanego przez Związek Pisarzy Litwy, konstruuje

by ‘neo-gothic nocturnes’ (Vidas Morkūnas, *Pakaleivingų stotys* / Stations of Adventurous Roads, 2019), intertextual mannerism (Aidas Jurašius, *Bibliofobija* / Bibliophobia, 2019) sits alongside brilliant intellectual wit (Akvilė Kavaliauskaitė, *Kūnai* / Bodies, 2020), and a study of the lives of ordinary mortals spiced with magical reality (Jurga Tumasonytė, *Undinės*, 2019) is complemented by traditional short stories enlivened by oniric and surreal interjections (Monika Baltrušaitytė, *Išėję prie upės* / Those Who Went to the River, 2018).

Virginija Kulvinskaitė is an exceptionally unique writer. A common and undoubtedly constitutive feature displayed by the protagonists of her *Keturi* / Four stories from 2023 is the complexity of the self/psyche, which is why interpretations of their behaviour and choices remain ambiguous. While reading these stories, I often thought about (self) destruction, the temptation of darkness and the abyss, and saw reflections of existentialism, after-images of the philosophy of the absurd.

Valdas Papiėvis also stands out among Lithuanian prose writers – the 2017 collection of his short prose *Žiebtuvėliai anarchistai* / The Anarchist Lighters can be described as a study of Lithuanian existentialism – melancholy and hope, loneliness and the fragility of existence meet in them. Such marriages create texts that sink into the reader’s memory for a long time.

There are also strong debuts on the Lithuanian literary scene – Lina Simutyte, in her first book *Miesto šventė* / Celebration of the City published in 2020, sketches a generational portrait and skilfully incorporates elements of popular culture into the text. In describing the external and internal reality of the characters and their entry into adulthood, she draws on archetypes. In doing so, she touches on extremely important themes related to sexuality, queerness and mental health. Another Lithuanian debutant, Augminas Petronis, winner in the prose category of the First Book competition organised by the Lithuanian Writers’ Union, constructs his text by playing with the convention of the detective story. In it, he touches on generational issues, writing about problems that are important and topical for both the recent

2 Tłum. (fragmenty) Agnieszka Rembiakowska, portal Rozstaje, 2019, „Akcent” 3 (173)/2023.

tekst, bawiąc się konwencją kryminału. Porusza w nim problemy pokoleniowe, pisząc o sprawach ważnych i aktualnych zarówno dla niedalekiej przeszłości, jak i współczesnego świata (*Nedetektyvai* [Niekryminały], 2023). Z kolei Eglė Frank w książce *Mirė irgi šoka* [Umarli też tańczą] z 2022 roku intrygująco odsłania ciemne strony kobiecości, stany graniczne i ambiwalencję bohaterów, umiejętnie wykorzystując przy tym triadę Eros-Tanatos-Hypnos.

Można skonstatować, że większość litewskiej prozy reprezentującej krótkie formy jest zachowawcza gatunkowo, nie wybiega bowiem poza ramy noweli czy opowiadania. Wyobrażeniową taflę zwierciadła, w którym odbija się realistyczny świat zwyczajnych ludzi, mącą jednak motywy ze snów, wizji, fantazji, jak i obecność zwykle niewidzialnej superistoty. Prozatorskie światy można też różnicować pod kątem rodzaju wyobraźni – od modernistycznej (Daina Opolskaitė) po postmodernistyczną (Aidas Jurašius), w której powagę zastępują pastisz i humor, a ironia przenicowuje znaczenia. Za dominującą cechę łączącą twórczość najróżniejszych autorów uznałabym udzielenie głosu bohaterom znajdującym się na marginesie życia, przekierowanie uwagi na ich codzienność, jak i na graniczne stany psychiki.

Współczesna powieść litewska: od mitologii do powieści idei

Szeroki horyzont tematów i sposobów literackiej ekspresji odnaleźć możemy również we współczesnej powieści litewskiej. Czytelnik natrafi w niej na wątki mitologiczne, grę archetypami, szczyptę rzeczywistości magicznej (Jurga Tumasonytė), motywy futurystyczne i ekologiczne (Gabija Grušaitė). Na pewno nie zawiedzie się też, wędrując przez powieść idei Tomasa Vaisety czy sekundując bohaterce powieści Akviliny Cicenaitė, poszukującej swojego miejsca i korzeni w meandrach języka. W ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost jakości wielkoformatowych dzieł prozatorskich, co niezmiernie cieszy i napawa optymizmem.

past and the contemporary world (*Nedetektyvai / Non-Detective Stories*, 2023). Eglė Frank, on the other hand, in her book *Mira irgi šoka / The Dead Also Dance*, 2022, intriguingly reveals the dark sides of femininity, liminal states and the ambivalence of her characters, skilfully using the Eros-Tanatos-Hypnos triad.

It can be concluded that the majority of Lithuanian short-form prose is genre-preserving, as it does not go beyond the framework of the novella or short story. However, the imaginative mirror reflecting the realistic world of ordinary people is distorted by motifs from dreams, visions and fantasies, as well as by the presence of a usually invisible super being. The prose worlds can also be differentiated according to the type of imagination – from modernist (Daina Opolskaitė) to postmodernist (Aidas Jurašius), in which seriousness is replaced by pastiche and humour, and irony transfigures meaning. I think that the dominant feature uniting the works of various authors is giving voice to characters on the margins of life and redirecting attention to their everyday life, as well as to the liminal states of the psyche.

Contemporary Lithuanian Novel: From Mythology to the Novel of Ideas

A broad horizon of themes and modes of literary expression can also be found in the contemporary Lithuanian novel. The reader will encounter mythological themes, a play on archetypes, a pinch of magical reality (Jurga Tumasonytė), and futuristic and ecological motifs (Gabija Grušaitė). One will surely not be disappointed while wandering through the novel of ideas by Tomas Vaiseta or accompanying the heroine of Akvilina Cicenaitė's book as she searches for her place and roots in the meanders of language. In recent years, there has been a significant increase in the quality of large-scale prose works, which is extremely pleasing and fills one with optimism.

One of the greatest contemporary Lithuanian prose writers is Sigitas Parulskis. His prose

Do największych współczesnych prozaików litewskich należy Sigitas Parulskis. Jego proza jest szorstka, bezkompromisowa, szczerza, ironiczna, czasem wręcz ostra i kąśliwa. Jedną z najbardziej porównywalnych powieści autora, *Trys sekundės dangaus* [*Trzy sekundy nieba*]³ z 2002 roku, opisuje kolejne stracone litewskie pokolenie, które, nie potrafiąc się dopasować i odnaleźć swojej tożsamości, wybiera nihilizm i ucieka w brutalność. Po odrzuceniu niemal wszystkiego pozostaje sama esencja życia, owe „trzy sekundy nieba” dane nawet największym społecznym wyrzutkom.

Pisarka Jurga Tumasonytė sięga zarówno po krótkie formy (wspomniane *Syreny*), jak i powieści. W pierwszej z nich – *Remontas* [Remont] z 2020 roku – poświęca uwagę właściwościom stanu przejściowego, przywołując zbiorową i indywidualną pamięć historyczną. Ukazuje proces rozpadu bloku Związku Radzieckiego, wpływy Zachodu oraz podkreśla potrzebę uzdrowienia narodu nękanego zbiorową traumą. Sukcesem cieszy się także najnowsza powieść pisarki *Naujagimiai* [Noworodki], wydana w 2023 roku. Tumasonytė z różnych historii tka zwarte, oryginalne uniwersum, w tradycyjną narrację wplatając elementy magiczne. Umiejętność łączenia rzeczywistości różnych światów to zresztą charakterystyczna cecha jej pisarstwa.

Portrety pokoleniowe wprawnie kreśli także Gabija Grušaitė. W najnowszej powieści *Grybo sapnas* [Grzybowy sen] z 2023 roku splota ze sobą wiele istotnych wątków – niespełnienie, utknięcie pomiędzy społecznymi oczekiwaniami i własnym ego, ochronę środowiska, utopijną wizję bliskiej przyszłości czy obraz świata nauki.

Wyróżniająca się doskonałym wycuciem językowym Danutė Kalinauskaitė w powieści *Baltieji prieš juodusius* [Białe kontra czarne] z 2023 roku z charakterystyczną dla niej wirtuozerią odmalowuje szeroką panoramę czasową (od XIX wieku po współczesność), aktualizuje pamięć historyczną, czaruje elementami powieści przygodowej i w olśniewający sposób wykorzystuje motywy szachowej rozgrywki. W przypadku tej autorki

is rough, uncompromising, honest, ironic, and sometimes even sharp and biting. One of the most captivating novels by the author, *Trys sekundės dangaus* / *Three Seconds of Heaven* from 2002, describes another lost Lithuanian generation which, unable to adapt and find its identity, chooses nihilism and escapes into brutality. After rejecting almost everything, only the essence of life remains – those ‘three seconds of heaven’ granted even to the greatest social outcasts.

Writer Jurga Tumasonytė engages in both short forms (such as the mentioned *Undinės*) and novels. In her first novel, *Remontas* / *Renovation* from 2020, she focuses on the properties of transitional states, invoking both collective and individual historical memory. She depicts the dissolution of the Soviet Union, the influences of the West, and emphasizes the need for healing a nation plagued by collective trauma. Tumasonytė’s latest novel, *Naujagimiai* / *Newborns*, released in 2023, has also been successful. She weaves together a cohesive, original universe from various stories, incorporating magical elements into traditional narrative. The ability to blend the realities of different worlds is a distinctive feature of her writing.

Gabija Grušaitė skilfully crafts generational portraits as well. In her latest novel, *Grybo sapnas* / *Mushroom Dream* from 2023, she intertwines many significant themes – unfulfillment, being stuck between social expectations and one’s ego, environmental protection, a utopian vision of the near future, and the depiction of the scientific world. Danutė Kalinauskaitė, distinguished for her excellent linguistic sensibility, masterfully depicts a broad temporal panorama (from the 19th century to the present) in her novel *Baltieji prieš juodusius* / *White vs. Black* from 2023. With her characteristic virtuosity, she updates historical memory, enchants with elements of an adventure novel, and brilliantly employs the motif of a chess game. In her literary fiction, there is meticulous attention to authentic details. The novel is rich with intertextual elements, such as references to Ingmar Bergman’s film *The Seventh Seal* – a knight plays with death, time plays with us, and in the

3 Tłum. Izabela Korybut-Daszkiewicz, Czytelnik, 2008.

widać skrupulatną dbałość o autentyczne detale. Nie brakuje w niej elementów intertekstualnych (np. nawiązań do filmu Ingmara Bergmana *Siódma pieczęć* – rycerz igra ze śmiercią, czas igra z nami, w rozgrywce zapomnienia i pamięci ogłaszany jest *Zeitnot*).

Niezwykle utalentowaną pisarką, nazywaną mistrzynią kreowania Kobięcych postaci, jest Birutė Jonuškaitė, dobrze znana polskim czytelnikom autorka powieści *Maranta*⁴ i *Maestro*⁵, których akcja rozgrywa się między innymi na polsko-litewskim pograniczu. Dylogia przedstawia losy trzech pokoleń Kobięć. W swojej twórczości pisarka dużo miejsca poświęca motywowi podróży, rozumianej zarówno dosłownie, jak i metaforycznie – jako wyprawa w głąb własnych emocji i ku relacjom z innymi.

Wspomniany już Valdas Papiėvis czerpie z egzystencjalizmu. Powieść *Vienos vasaros emigrantai* [Emigranci jednego sezonu] z 2003 roku podejmuje refleksje nad jaźnią, relacjami, obcością i swojością, sensem życia, samoświadomością, zrozumieniem innych i świata. Bardzo podobne tematy – czasu, samotności i tożsamości kulturowej – autor porusza także w *Odilė arba Oro uostų vienvė* [Odilė albo samotność lotnisk] z 2015 roku. Najnowsza powieść pisarza *Ėko* [Écho] wydana w 2021 roku, mówi o utracie, codziennym wymykaniu się świata i postawie podmiotu w obliczu tego wszystkiego, oraz o jego podejmowanym wciąż na nowo wyborze indywidualnego sensu istnienia.

Wirtuozerią języka oraz zręcznym spletem wątków osobistych i uniwersalnego przekazu zachwyca druga powieść Akviliny Cičėnaitė dla dorosłych *Anglų kalbos žodynas* [Słownik języka angielskiego]⁶ z 2022 roku. Ukazuje ona kalejdoskop doświadczeń emigranckiego życia, porusza takie problemy jak niemożność osiedlenia się, nieprzekładalność doświadczeń, dobrowolną bezdzietność czy ekologię.

Na tle współczesnej litewskiej prozy wyróżnia się również Tomas Vaiseta. Prawa życia i śmierci

game of forgetting and remembering, *Zeitnot* (time trouble) is declared.

An exceptionally talented writer and master of creating female characters, Birutė Jonuškaitė is well-known to Polish readers through her novels *Maranta* and *Maestro*. These novels, set in part on the Polish-Lithuanian border, depict the lives of three generations of women. In her work, the writer devotes much attention to the motif of the journey, understood both literally and metaphorically – as an expedition into one's own emotions and towards relationships with others.

The aforementioned Valdas Papiėvis draws from existentialism. His novel *Vienos vasaros emigrantai* / *Emigrants of One Season* from 2003 reflects on the self, relationships with others, foreignness and familiarity, the meaning of life, self-awareness, and understanding of others and the world. Very similar themes – time, loneliness, and cultural identity – are also explored by the author in *Odilė arba Oro uostų vienvė* / *Odilė or the Loneliness of Airports* from 2015. Papiėvis' latest novel, *Ėko* / *Echo*, published in 2021, addresses loss, the everyday slipping away of the world, and the individual's stance in the face of all this, as well as the continually renewed choice of individual meaning of existence.

The second novel by Akvilina Cičėnaitė for adults, titled *Anglų kalbos žodynas* / *English Language Dictionary* from 2022, enchants with its mastery of language and skilful weaving of personal threads and universal messages. It presents a kaleidoscope of immigrant life experiences, addressing issues such as the (im)possibility of settlement, the untranslatability of experiences, voluntary childlessness, and ecology.

Tomas Vaiseta also stands out in contemporary Lithuanian prose. Themes such as the rights of life and death and their emanations, Western European culture (can we truly speak of the decline of values, their devaluation?), and the narratives of the ordinary person are just some of the topics addressed in his book *Ch.* from 2021, an extraordinarily creative, multi-layered novel of ideas containing elements of grotesque and absurdity.

4 Tłum. Agnieszka Rembiałkowska, Pogranicze, 2020.

5 Tłum. Joanna Tabor, Pogranicze, 2022.

6 Tłum. Agnieszka Rembiałkowska, Marpress, 2024.

oraz ich emanacje, kultura zachodnioeuropejska (czy rzeczywiście możemy mówić o zmierzchu wartości, ich dewaluacji?) oraz narracje szarego człowieka – to tylko niektóre z tematów podejmowanych w dziele *Ch.* z 2021 roku, niezwykle twórczej, wielowarstwowej powieści idei, zawierającej elementy groteski i absurdu.

Warto również odnotować twórczość pisarską Undinė Radzevičiūtė, mistrzyni subtelnej estetyki i wyrafinowanej literackiej głębi. W książce *Grožio ir blogio biblioteka* [Biblioteka piękna i zła] z 2020 roku opowiada o Berlinie z czasów Republiki Weimarskiej i świecie współczesnym, a także dekadencji, dewaluacji wartości i koegzystencji tytułowych piękna i zła. Z kolei w wydanej w 2021 roku powieści *Minaretas ir 7* [Minaret i 7] zagłębia się w problem tożsamości pisarza, pisze o rodzeniu się dzieła i cenie, jaką trzeba płacić za naprawdę ważne i oddziałujące na czytelników książki. Jej najnowsza powieść *Pavojingi žodžiai* [Niebezpieczne słowa] z 2023 roku metaforyzuje współczesną kulturę i stawia pytanie: czy naprawdę istnieją takie słowa, których wypowiedzenie jest niebezpieczne?

Popularne nurty: powieść historyczna

W ostatnich latach renesans przeżywa litewska powieść historyczna – odnotować można całą gamę odmian tego gatunku, a wśród nich bezlik tematów, rejestrów i tytułów. Od powieści Rasy Aškinytė *Glesum* (*Glesum*, 2016), *Istorija kaip upė* (*Historia jak rzeka*, 2018) oraz *Memelio gaisras* (*Pożar w Memel*, 2020) i *Garmėjimas* (*Grzęźnięcie*, 2023) Diany Latvé po tetralogię *Silva rerum*⁷ i dylogię *Petro imperatorė* (*Imperatorowa Piotr*) Kristiny Sabaliauskaitė, od naznaczonych wspomnianą już bachtinowską karnawalizacją opowieści Herkusa Kunčiaus *Lietuviškos apybraižos* (*Obrazki*

It's also worth noting the literary work of Undinė Radzevičiūtė, a master of subtle aesthetics and refined literary depth. In her book *Grožio ir blogio biblioteka* / *Library of*

Beauty and Evil from 2020, she talks about Berlin during the Weimar Republic era and the contemporary world, exploring themes of decadence, the decline of values, and the coexistence of beauty and evil. Furthermore, in her novel *Minaretas ir 7* / *Minaret and 7*, published in 2021, she delves into the issue of the writer's identity, writing about the birth of a work and the price an author must pay for creating truly important and impactful books. Her latest novel, *Pavojingi žodžiai* / *Dangerous Words* from 2023, metaphorizes contemporary culture and poses the question: are there truly words whose utterance is dangerous?

Popular Trends: Historical Novel

In recent years, Lithuanian historical fiction has experienced a renaissance, showcasing a plethora of variations within the genre, encompassing a myriad of themes, tones, and titles. From novels like Rasa Aškinytė's *Glesum* (2016), *Istorija kaip upė* (*History Like a River*, 2018), and *Memelio gaisras* (*The Fire of Memel*, 2020), and Diana Latvé's *Garmėjimas* (*Sinking*, 2023), to Kristina Sabaliauskaitė's tetralogy *Silva rerum* and dilogy *Petro imperatorė* (*The Empress of Peter*); from the works marked by Bakhtin's carnivalization as seen in Herkus Kunčius's *Lietuviškos apybraižos* (*Lithuanian Sketches*, 2018), to Ilona Skujaitė's *Karo nuotaka* (*The Bride of War*, 2023), and Sonata Dirsytė's books *Fata Morgana* (2020) and *Išdidumo Kalinė* (*The Prisoner of Pride*, 2024). I think that the phenomenon of Kristina Sabaliauskaitė's work is well known to the readers of this article – the writer is known for her attention to detail, an extraordinary style, and chronologically distant stories told through the prism of contemporary world rules. However, the works of Rasa Aškinytė, Diana Latvé, and Sonata Dirsytė also appear equally intriguing. I will discuss in detail the novel of the latter mentioned author. It narrates the lives

7 Tłum. Izabela Korybut-Daszkiewicz (t. 1, Znak, 2015, t.2, Wydawnictwo Literackie, 2018) i Kamil Pecela (t.3 i 4, Wydawnictwo Literackie, 2021, 2022).

litewskie⁸, 2018), po powieść Ilony Skujaitė *Karo nuotaka* (Wybranka wojny, 2023) i książki Sonaty Dirsytė *Fata Morgana* (2020) oraz *Išdidumo kalinė* (Więźniarka dumy, 2024). Myślę, że fenomen twórczości Kristiny Sabaliauskaitė jest dobrze znany czytelniczkom i czytelnikom tego artykułu – pisarkę cechuje dbałość o szczegóły, nietuzinkowy styl, opowiadanie odległych chronologicznie historii przez pryzmat prawideł współczesnego świata. Nie mniej interesujące wydają się dzieła Rasy Aškinytė, Diany Latvė i Sonaty Dirsytė. Szerzej omówię powieść ostatniej z wymienionych twórczyń. Opowiada ona o losach kobiet w czasach Wielkiego Księstwa Litewskiego i ich uwikłaniu w wielką historię. Odważę się postawić tezę, że to przede wszystkim tekst feministyczny, ukazujący drogę, jaką musiała przebyć kobieta z tamtej epoki, walcząca o swoje prawa i możliwości podejmowania niezależnych decyzji. Jeśli chodzi o losy przedstawionych w książce bohaterek (i nie tylko), imponujące jest ścisłe trzymanie się historii, jej ścieżek i objazdów, odrzucenie sztucznych upiększeń i cukierkowego happy endu. Losy Beaty, Halszki, Bony Sforzy czy Anny Jagiellonki ukazane są w sposób realistyczny, zgodnie z epoką. To ekscytuje, wzmacnia wrażenia z lektury, skłania do refleksji o czasach minionych i obecnych, o zmianach, jakie zaszły na przestrzeni wieków oraz o naszym, mimo wszystko trwającym zakotwiczeniu w tradycji i dogmatach przeszłości.

Powieść świeżości wnosi do litewskiej prozy najnowsza książka utalentowanej poetki i prozaičky Agnė Žagrakalytė *Triukšmaujantys: katalikai* [Wiele hałasu: katolicy] z 2022 roku. Autorka tworzy interpretuje fakty i potrafi przedstawić materiał historyczny w oryginalny i intrygujący sposób.

Niemal zapomniany rozdział historii II wojny światowej ożywia za pomocą poetyckiego, obrazowego języka Alvydas Šlepikas. *Mano vardas Marytė* [Mam na imię Marytė⁹] to opowieść o dramatycznych losach wilczych dzieci z Prus Wschodnich, wysyłanych przez głodujące rodziny na Litwę za chlebem. Książka odniosła ogromny sukces

of women during the times of the Grand Duchy of Lithuania and their entanglement in great history. I would venture to say that it is first and foremost a feminist text, showing the journey that a woman of that era had to make, fighting for her rights and her ability to make independent decisions. Regarding the fates of the heroines (and others) portrayed in the book, what impresses is the strict adherence to history, its paths and detours, the rejection of artificial embellishments, or the saccharine happy ending. The destinies of Beata, Halszka, Bona Sforza, or Anna Jagiellon are depicted realistically, in accordance with the era. This excites and enhances the reading experience, prompts reflection on bygone and present times, on the changes that have occurred over the centuries, and on our still ongoing anchoring in tradition and the dogmas of the past.

The latest book by the talented poet and prose writer Agnė Žagrakalytė, titled *Triukšmaujantys: katalikai* / Making Noise: Catholics from 2022, brings a breath of fresh air to Lithuanian prose. The author creatively interprets facts and has the ability to present historical material in an original and intriguing way. An almost forgotten chapter of World War II history is brought to life through the poetic, pictorial language of Alvydas Šlepikas. *In the Shadow of Wolves* (trans. Romas Kinkas, Oneworld, 2019) is the story of the dramatic fate of wolf children from East Prussia, sent by starving families to Lithuania to earn their bread. The book was a huge success and was appreciated by readers and critics not only in Lithuania – on the wave of its popularity, it became a Lithuanian novel most frequently translated into foreign languages.

This overview would be incomplete without mentioning the historical and quasi-historical works of Herkus Kunčius. The author makes insightful and ingenious use of the concept of carnivalized literature, dares to knock historical (pseudo)heroes off their pedestal and demythologise and deconstruct stereotypes. In doing so, he uses absurdity, the grotesque and black humour, as well as a finely tuned blend of historical facts with a curved literary order, naturalism, corporeality and deliberate vulgarisation of language. Kunčius'

8 Tłum. Kamil Pecela, Warsztaty Kultury w Lublinie, 2019.

9 Tłum. Paulina Ciucka, KEW, 2015 i 2024.

i została doceniona przez czytelników i krytyków nie tylko na Litwie – na fali popularności stała się bowiem najczęściej tłumaczoną na języki obce litewską powieścią.

Ten przegląd byłby niepełny bez wspomnienia o historycznych i quasi-historycznych dziełach Herkusa Kunčiusa. Autor wnikliwie i pomysłowo wykorzystuje koncepcję literatury skarnawalizowanej, odważa się strącać z piedestału historycznych (pseudo)bohaterów oraz demitologizować i dekonstruować stereotypy. Posługuje się przy tym absurdem, groteską i czarnym humorem, precyzyjnie łączy fakty historyczne z zakrzywionym literackim porządkiem, naturalizmem, cielesnością i celową wulgaryzacją języka. Dzieła Kunčiusa rzeczywiście mogą działać jak „szczepionka przeciw komunizmowi” – wedle wyrażonej przez niego intencji. Wpisujące się w opisany nurt powieści Kunčiusa to *Geležinė Stalino pirštinė* [Żelazna rękawica Stalina¹⁰] z 2019 roku, *Kolūkio metraščiai* [Kroniki kułackie] z 2021 roku i *Litbelas* [Litbiet] wydany w ubiegłym roku.

Zamiast wniosków

Omówiłam tutaj jedynie kilka najważniejszych, moim zdaniem, nurtów we współczesnej prozie litewskiej i wymieniam najciekawszych autorów. Zapraszam do samodzielnego odkrywania, czytania, dyskusji, polemiki oraz czerpania przyjemności z lektury, zarówno krótkich, jak i długich form. Litewska proza jest bowiem niewątpliwie wciągająca, oryginalna, wyrazista i nierzadko mile zaskakuje.

works can indeed act as a ‘vaccine against communism’ – according to his expressed intention. The novels by Kunčius that fit into the described trend are *Geležinė Stalino pirštinė* / Stalin's Iron Glove from 2019, *Kolūkio metraščiai* / Kulak Chronicles from 2021 and *Litbelas* / Litbel published last year.

In Place of Conclusions

Here I have only discussed a few of the most important, in my opinion, trends in contemporary Lithuanian prose and mentioned some of the most interesting authors. Feel free to explore, read, discuss, debate, and derive pleasure from reading, both short and long forms. Lithuanian prose is undoubtedly engaging, original, expressive, and often pleasantly surprising.

10 Tłum. Izabela Korybut-Daszkiwicz, KEW, 2023.